

Aan: VVD Verkiezingsprogramma commissie en Tweede Kamerfractie

T.a.v.: Uri Rosenthal, Helma Lodders, Arne Weverling

Van: Thematisch Netwerk Liberaal Groen

Den Haag, 9 juni 2020

Betreft: Bouwen aan een duurzaam voedselsysteem

Beste Uri, beste Helma, beste Arne,

De BMH-werkgroep Naar een duurzamer voedselsysteem schrijft op 20 april j.l. aan de Tweede Kamer: **“Ons voedselsysteem is in de huidige vorm niet houdbaar en verduurzaming van het systeem vraagt aanpassingen van ons allemaal”**¹. In het rapport “Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem” schrijft de werkgroep: “De hoeveelheid land en grondstoffen die voor productie en consumptie van voedsel worden gebruikt, vormt een bedreiging voor de biodiversiteit, en overmatige en ongezonde voedselconsumptie leidt tot een toename van obesitas en andere voedsel gerelateerde ziekten. Deze effecten op milieu, klimaat en gezondheid zijn niet in de prijs van ons voedsel verwerkt. De maatschappelijke kosten van ons voedsel zijn hoger dan wat we afrekenen in de supermarkt.”

Liberaal Groen deelt deze observaties en geeft in deze brief tien suggesties voor het verkiezingsprogramma mee:

1. **Wij kunnen de wereld voeden.** De wereldbevolking groeit van 7,3 miljard mensen nu tot 9,7 miljard in 2050. In 2050 is het calorieverbruik nog eens met 60% toegenomen. Dit vraagt om kennis en innovatie gericht op voedselproductie, -consumptie en -verspilling. Om te kunnen blijven exporteren moeten we **investeren in technologische innovatie en educatie**, bijvoorbeeld in toonaangevende instituten als de WUR en innovatiefondsen in AgriTech. Onze bijdrage hoeft niet uit voedsel te bestaan; ook aan export van technologie kunnen we verdienen².
2. **We moeten naar een circulaire landbouw** waarbij zo min mogelijk afval vrijkomt, de uitstoot van schadelijke stoffen zo klein mogelijk is en waar grondstoffen en eindproducten met zo min mogelijk verliezen worden benut. Ook in deze transitie kan Nederland een leidende rol spelen. Dit draagt bij aan het verdienmodel van Nederland. De overheid speelt een grote rol in het faciliteren van die transitie bijvoorbeeld als “leading customer”.
3. **De meeste liberalen waarderen een goed stuk vlees, maar de prijs is te laag.** Volgens een rapport van CE Delft is **een reële prijs voor vlees en zuivel** nodig³. Er zijn verschillende mogelijkheden om dit te realiseren. Liberaal Groen is voorstander van een systeem waarbij de vervuiler betaalt, idealiter door bronbelasting op bijvoorbeeld CO₂- en stikstofuitstoot in de hele keten.

¹ www.rijksfinancien.nl/bmh/bmh-10-naar-een-duurzamer-voedselsysteem.pdf

² www.mckinsey.com/industries/agriculture/our-insights/reducing-agriculture-emissions-through-improved-farming-practices

³ www.ce.nl/publicaties/2375/duurzaamheidsbijdrage-vlees

Dat stuurt gedrag: groente wordt dan goedkoper dan kip, en kip weer goedkoper dan lamsvlees⁴. Een alternatief kan zijn om te differentiëren met het BTW-tarief.

4. **De eiwittransitie is essentieel** om de wereld te voeden en de aarde niet uit te putten. Dit betekent minder consumeren van dierlijke eiwitten en meer consumeren van plantaardige of kunstmatige eiwitten (lab vlees). Nederland kan daar een leidende rol in spelen door onze bestaande innovatieve kennis uit te bouwen en te vermarkten, als speler binnen de “European Protein Strategy”. Dit draagt bij aan het verdienmodel van Nederland. Om deze transitie mogelijk te maken is een gelijk speelveld nodig voor dierlijke eiwitten enerzijds en plantaardige en nieuwe eiwitten anderzijds. De overheid speelt een grote rol in het faciliteren van die transitie.
5. **We moeten grootschalig denken en doen.** Het is een illusie dat we Nederland en de wereld kunnen voeden met extensieve landbouw. We moeten toe naar efficiënte productie van voedingsmiddelen op grote schaal. Daar heeft Nederland de beste kaarten voor, maar we dreigen op het vlak van voedsel-efficiëntie te worden ingehaald door de VS waar stevig geïnvesteerd wordt in biotechnologie. De Nederlandse overheid moet ondernemers helpen met de transitie naar een voedselsysteem dat de wereldbevolking optimaal voedt en tegelijkertijd de ruimte geeft aan emissiereductie en klimaatadaptatie⁵.
6. **Ons eten komt van te ver.** Terwijl onze boeren 75% van hun productie exporteren, komt 50% van het voedsel voor consumenten van buiten Nederland. Een gemiddelde hap heeft 30.000 kilometer afgelegd voordat die op ons bord ligt. Zelfs ons voedsel dat op Nederlandse bodem is verbouwd, maakt vaak een lange omweg. Het wordt in het buitenland verwerkt tot hapklare producten die uiteindelijk hun weg terugvinden naar de Nederlandse supermarkt. We moeten onze boeren in staat stellen om hun waar meer in Nederland te verkopen⁶. De coronacrisis laat zien dat de geglobaliseerde voedselketen kwetsbaar is. Een betere afstemming tussen lokale productie en lokale afzet resulteert in een robuuster business model voor de landbouwsector. Het invliegen van vers voedsel uit het buitenland zonder een gebalanceerde prijs te betalen is niet eerlijk. Daar kunnen onze boeren niet mee concurreren. Hiervoor moet **productie en transport geprijsd** worden, bijvoorbeeld door een bronbelasting op CO₂-uitstoot.
7. **Een eerlijk internationaal speelveld voor onze boeren is nodig**, omdat we zoveel van onze productie exporteren en exotisch voedsel importeren. Vaak mogen boeren in het buitenland meer dan Nederlandse boeren, bijvoorbeeld op gebied van bestrijdingsmiddelen, antibiotica en dierenwelzijn. We moeten bereid zijn een level playing field te creëren binnen de mogelijkheden die bestaande (handels)verdragen (EU, WTO, etc.) bieden. Ook hier moet innovatie om efficiënter te produceren beloond worden.
8. **De biodiversiteit en de terugloop van insecten moet terug worden gebracht naar toen wanneer je over de Afsluitdijk reed, je twee keer moest stoppen om de voorruit te poetsen.** We moeten beter afwegen dat het grootschalig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en antibiotica een negatieve invloed heeft op de biodiversiteit en volksgezondheid. Een teruglopende biodiversiteit beperkt ons vermogen om landbouwproducten te blijven leveren.

⁴ www.iedereendoetwat.nl/mogelijkheden/noten-en-peulvruchten

⁵ www.nrc.nl/nieuws/2020/05/14/de-landbouw-moet-juist-verder-intensiveren-a3999777

⁶ www.rabobank.com/nl/about-rabobank/foodforward/de-crisis-legt-de-kwetsbaarheden-van-onze-geglobaliseerde-voedselketen-bloot.html

Voedsel moet geproduceerd worden met het **laagst mogelijk gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en antibiotica**. Met de kennis en technologie die daarvoor nodig is, kan Nederland zijn exportpositie verder versterken.

9. **De uitstoot in de glastuinbouw moet omlaag.** Dit kan eenvoudig door verwarming te beprizen met de werkelijke uitstoot van broeikasgassen. Dit stimuleert dat we efficiënter omgaan met warmtebronnen, het bevordert innovatie en verschuift ons eetpatroon naar meer seizoensgebonden voeding. Als we de spelregels veranderen, heeft de overheid een rol om ondernemers te helpen met deze transitie, door bijvoorbeeld de financiering van innovatie. Liberaal Groen is geen voorstander van exploitatiesubsidies.
10. **Aanpak van stikstof is complex, maar hard nodig.** De afspraken in het Klimaatakkoord voor het cluster landbouw zijn beïnvloed door belanghebbenden. De dynamiek in het stikstofdossier toont aan dat hervorming van de landbouw complex is. Door de zure appel heen bijten is nodig, dus niet uitstellen, maar aanpakken. Ook hier speelt de overheid een rol om boeren te helpen die transitie te maken. Want als we de spelregels veranderen vanwege duurzaamheid, mogen ondernemers daar niet de dupe van worden.

Liberaal Groen roept de VVD op om in de volgende regeerperiode te onderzoeken hoe die aanpak in de landbouwsector beter af te stemmen is op de noodzakelijke transitie naar een toekomstbestendig voedselsysteem waarin natuur en landbouw beschouwd worden als bondgenoten. Wij gaan graag verder in gesprek over hoe dit vorm te geven.

Hartelijke groet,

Thematisch Netwerk Liberaal Groen